

Poortwachter of struisvogel?

In mijn hoedanigheid als voorzitter word ik zo nu en dan geconfronteerd met zorgwekkende ontwikkelingen. Met name als het gaat om berichten afkomstig van het Expertisecentrum Handhaving en Intelligence van de Belastingdienst. Sinds ruim een jaar hebben we een prima overleg met dit team, dat mede bestaat uit vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie (OM). We werken samen om het notariaat bewust te maken van fraude-indicatoren en -signalen. Helaas hebben alle inspanningen tot op heden nog niet geleid tot een verminderde betrokkenheid van notarissen bij (faillissements)-fraude en misbruik in de praktijk van de aandelenoverdrachten. Dat is de

boodschap die ik zeer recent mocht ontvangen. Daarbij maak ik geen onderscheid tussen onbewust, ondeskundig meewerkende collega's en terdege bewust meewerkende.

SERIEUS

Ik breek nog maar eens een lans voor onze poortwachtersfunctie met name als het gaat om dit type transacties. Ik sta daarin gelukkig niet alleen. Weet dat de Belastingdienst, het OM en het ministerie van Veiligheid & Justitie verwachten dat de notaris die rol serieus neemt. We zijn als notariaat altijd zoekende naar heldere en duidelijke voorbeelden van onze maatschappelijke positie en relevantie, een pijler van ons beleid Notaris 2.0. Met deze poortwachtersrol is er geen beter voorbeeld te geven van die maatschappelijke rol. En daarmee is evident wat de toegevoegde waarde is van de notaris. Hoe moeilijk kan het zijn die te tonen?

MONOPOLIES

Ook ter rechtvaardiging van de ons verleende monopolies moeten we de poortwachtersfunctie serieus nemen. Die monopolies zijn ons gegeven om op integere, onafhankelijke, onpartijdige en deskundige wijze het rechtsverkeer mede te ordenen. Daarbij hebben we tot taak, zij die een beroep op ons doen te beschermen, jegens elkaar en ook jegens de overheid. Dat laatste neemt niet weg dat ook die overheid en samenleving, ook als ze geen partij zijn, als belanghebbenden eveneens bescherming verdienen. Fraude en misbruik schaadt niet alleen de overheid, maar ook de samenleving. Kortom, keer op keer, en zeer terecht, zal er naar het notariaat gekeken worden of wij deze monopolies nog verdienen. Er rust dan ook op ons allemaal een geweldige inspanningsverplichting om geen enkele twijfel te laten bestaan aan de rechtvaardiging van onze monopolies.

PREVENTIEF

De poortwachtersrol van de notaris is preventief van aard en extern op de maatschappij gericht, op de voorkoming van financieel-economische criminaliteit. Daarmee zit deze rol plat gezegd aan de 'voorkant' van de akte, voordat deze dus wel of niet wordt gepasseerd. In zoverre staat de poortwachtersfunctie daarmee ook losser van de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht van de notaris, dan vaak gedacht wordt, want geheimhouding en verschoning zitten in hoofdzaak aan de 'achterkant' van de akte, nadat deze is gepasseerd. Dan zitten we aan de repressieve kant, de kant van opsporing en bestrijding. Dat is niet wat de overheid van ons verwacht.

Het moet wel duidelijk zijn dat als de preventieve rol van de notaris niet voldoende bijdraagt aan de voorkoming van fraude, de overheid, zoals ze nu al doet, harder op de trom van doorbreking van de geheimhouding en verschoning zal gaan slaan. Natuurlijk staan we als een huis voor deze plicht en ons daarvan afgeleide recht, daar mag degene die een beroep op ons doet op vertrouwen. Verdere inbreuken daarop zijn onwenselijk, maar vragen van ons wel een assertievere attitude.

NIET DOOF

Natuurlijk ben ik niet doof voor de geluiden van collega's die vinden dat we niet over alle middelen beschikken om die functie naar behoren uit te voeren. Ik schreef zelf al eerder dat ik mij vaak een 'poortwachter voel met een klappertjespistool'. Maar ook daar wordt aan gewerkt. Het civielrechtelijk bestuursverbod, de mogelijkheid om op natuurlijke personen het Handelsregister te doorzoeken, zijn actuele zaken. Zo kunnen we ook de inzage in het RADAR-systeem van de Dienst Justis bepleiten. De Belastingdienst wil het notariaat ook tegemoetkomen en onderzoekt op dit moment of het mogelijk is belangrijke informatie ten behoeve van de uitoefening van onze poortwachtersrol voor de notaris te ontsluiten.

VUUR

Maar dit alles laat onverlet de kern van mijn boodschap. Wij kunnen als notariaat niet (langer) weglomen van onze verantwoordelijkheid in deze. Wegkijken of onze kop in het zand steken, zal – ook door de samenleving – niet langer begrepen worden. Het is diezelfde samenleving waarin we de legitimering voor ons voortbestaan moeten vinden. Deze legitimering op de proef stellen is spelen met vuur. ■

Jef Oomen | VOORZITTER KNB